సిఎస్ఎస్ఆర్ & ఎస్ఆర్ఆర్ఎం డిగ్రీ & పిజి కళాశాల

Accredited by NAAC with 'A' Grade

కమలాపురం, కడప, ఆంధ్రప్రదేశ్

Vol. : 26 Issue : 12 (2) Spl. Edition అక్టోబర్ - 2023 ISSN No. : 2457-0796

అంతర్జాల జాతీయ సదస్సు

తెలుగు సాహిత్యం - ప్రక్రియా వైవిధ్యం

"Telugu Literature - Process Variation"

5 & 6 జూలై, 2023

UGC APPROVED JOURNAL

మూసీ ప్రత్యేక సంచిక

సాహిత్య సాంస్కృతిక చారిత్రక మాస పత్రిక

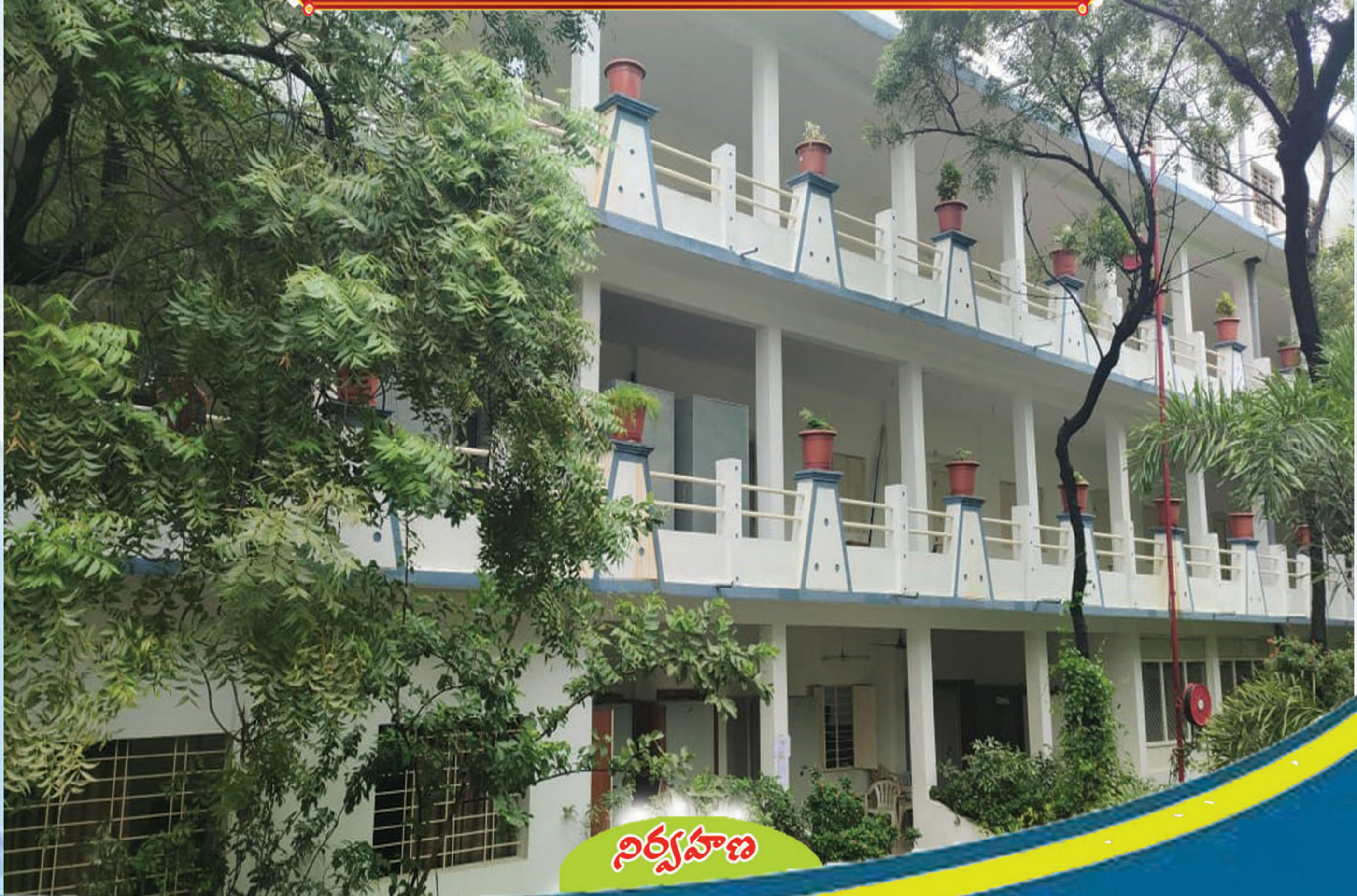

నిర్వహణ

తెలుగు శాఖ

సిఎస్ఎస్ఆర్ & ఎస్ఆర్ఆర్ఎం డిగ్రీ & పిజి కళాశాల, కమలాపురం, కడప

విషయసూచిక

1.	తెలుగు సాహిత్యం ఎంతో గొప్పది	- శ్రీ సి.వి. రాజగోపాల రెడ్డి	ix
2.	ప్రాచీన సాహిత్య ప్రక్రియలు - ప్రారంభం - ప్రేరణ	- డా. పి.సి. వెంకటేశ్వర్లు	x
3.	సమకాలీన సమాజాన్ని ప్రతిబింబించేదే సాహిత్యం	- ఆచార్య ఎన్. ఈశ్వర రెడ్డి	xiv
4.	సదస్సు సంచాలకునిగా నా మాట	- డా. పల్లా కృష్ణ	xxi
5.	సంచాలకుల మాట	- డా. ఎం. లక్ష్మయ్య	xxiii

1.	పురాణ ప్రక్రియ	- ఎం.సి. సుధాకర్	25
2.	అష్టాదశ పురాణములు - అఖిల విజ్ఞాన సర్వస్వములు	- కె. మాధవి	30
3.	ప్రాచీనాంధ్ర సాహిత్యంలో 'శతకం' - పరిశీలన	- ఆచార్య ఎం. రామనాథంనాయుడు, కె.రంగనాయకులు	36
4.	శతక సాహిత్యం - ఒక పరిశీలన	- డా. కర్రి శ్యామలాదేవి	40
5.	శ్రీకాళహస్తీశ్వర శతకం - భక్తి భావన	- డా. బి. సునీత	43
6.	బెల్లంకొండ లక్ష్మణసూరి శతకాలు సామాజికాంశాల పరిశీలన	- డా. పులవర్తి పైడిరాజు	46
7.	ప్రాచ్య పరిశోధనసంస్థలోని అముద్రిత శైవభక్తి శతకాలు - అధ్యయనం	- కె. సంతోష్ కుమార్	52
8.	తాళ్ళపాక పదకవులు సంకీర్తనలు - కాలం విలువ	- డా. తొండాటి రాజశేఖర్	60
9.	ప్రబంధ ప్రక్రియా వైవిధ్యం - చంద్రికా పరిణయం	- డా. సి. నర్సింహులు	64
10.	ఆంధ్ర వాఙ్మయము : ఉదాహరణము	- ఎమ్. ప్రదీప్	68
11.	తెలుగు సాహిత్యం - అవధానం	- డా. బత్తుల అశోక్ కుమార్	74
12.	అష్టావధానము - ఆంధ్ర సాహిత్యంలో ఒక విశిష్ట ప్రక్రియ : ఒక పరిశీలన	- డా. డి. సహదేవుడు, డా. యం. రమేష్	79
13.	రాయలసీమ పద్యకవిత్వం - వస్తువైవిధ్య పరిశీలన	- డా. కొక్కు నరేష్, డా. ఎం. లక్ష్మయ్య	83
14.	కైలాసదూత ప్రహసనంలో వాసుదేవరావు పాత్రచిత్రణ	- డా. సుధా అంకమ్మ	88
15.	ప్రక్రియగా - తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలు	- గొంగులూరి కృష్ణవేణి	91
16.	తెలుగు వచన కవితా వైభవం	- ఆచార్య ఎం. రామనాథం నాయుడు	94
17.	ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యంలో వచన కవిత్వం - విస్తృతి	- డా. పల్లా కృష్ణ, డా. కె.ఎన్. సుందరేశ్వర రావు	102

17. ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యంలో వచన కవిత్వం - విస్తృతి

డా. పల్లా కృష్ణ, తెలుగు ఉపన్యాసకులు, వైస్-ప్రిన్సిపాల్,
సిఎస్ఎస్ఆర్ & ఎస్ఆర్ఆర్ఎమ్ డిగ్రీ మరియు పిజి కళాశాల, కమలాపురం, వైఎస్ఆర్ కడపజిల్లా.
డా. కె.ఎన్. సుందరేశ్వర రావు, తెలుగు శాఖాధ్యక్షులు, ఎస్.సి.ఎన్.ఆర్. ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల, ప్రొద్దుటూరు.

పరిచయం : శతాబ్దాల చరిత్ర ఉన్న తెలుగు భాషలో సాహిత్య పరంగా ఎన్నో ప్రక్రియలు వచ్చాయి, ఇంకా వస్తున్నాయి. ప్రతి ప్రక్రియ ఆయా కాలాల్లో ప్రత్యేకతను సంతరించుకుంది. సాహిత్యపరంగా, సామాజిక పరంగా ప్రజలను చైతన్యపర్చడంలో తెలుగు సాహిత్య ప్రక్రియలు ముఖ్య భూమికను పోషిస్తున్నాయి. ఈ దిశగా తెలుగు సాహిత్యం నాటి నుండి నేటి వరకూ ఎంతో వైవిధ్యభరితమైన ప్రాధాన్యతను పొందుతోంది.

నేడు ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యంలో కవిత్వం బాగా విస్తరించి వస్తువులో నవ్యతను ప్రదర్శిస్తూ ప్రతి ఒక్కరికీ మరింత చేరువైంది. ప్రాచాత్యుల ప్రభావం, జాతీయతా భావం, ఆంగ్ల విద్యావ్యాప్తి తదితర కారణాల వల్ల ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యం 19వ శతాబ్దం చివరి భాగం నుండి 20వ శతాబ్దం ప్రథమ భాగం వరకూ క్రమక్రమంగా జీవం పోసుకుంది.

ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యానికి గురజాడ, కందుకూరి వంటి వారు ఆధునిక దృక్పథంతో సంస్కరణదిశగా ప్రత్యేకమైన కృషి చేశారు. ఆధునిక కవిత్వానికి ఆద్యులుగా గురజాడ, రాయప్రోలు వారిని తెలుపవచ్చు. ఆధునిక కవిత్వాన్ని గురించి సి.నారాయణరెడ్డిగారు "ఆధునికాంధ్ర కవిత్వము-సంప్రదాయములు -ప్రయోగములు" అనే గ్రంథంలో ఆధారపూర్వకంగా వివరించడం విశేషం.

వచన కవిత్వం : నేడు కవిత్వం చాలా మార్పులు చెంది పాఠకులకు హృదయాలకు చేరువైంది. అందులోను 'వచనకవిత్వం' భిన్న భావజాలంతో ఆధునిక పోకడలను అందిపుచ్చుకుని ఎన్నో రకాల వాదాలకు నాంది పలికింది. సామాజిక, ఆర్థిక, రాజకీయ చైతన్యాన్ని రగిల్చడంలో కూడా కీలకంగా మారింది. అయితే వచన కవిత్వం ఎప్పటి నుంచి వచ్చింది, దానికి ఆద్యులు ఎవరు? అనే అంశంపై భిన్నాభిప్రాయాలు ఉన్నాయి.

శ్రీరంగం నారాయణబాబు, శిష్ట్లా ఉమామహేశ్వరరావు, పురిపండా అప్పలస్వామి, పఠాభి, ముద్దుకృష్ణ మెదలైనవారు వచన కవిత్వానికి నాందీ పలుకగా, శ్రీశ్రీ, ఆరుద్ర, దాశరథి, నారాయణరెడ్డి, కుందుర్తి, తిలక్, అజంతా, సోమసుందర్, శేషేంద్ర శర్మల వంటి కవులు వచన కవిత్వానికి ప్రచారం చేశారని చెప్పవచ్చు. అయితే వచన కవిత్వానికి ఆద్యులుగా కుందుర్తి వారు నిలిచారు.

కుందుర్తి : ఫ్రీవర్ ఫ్రంట్ స్థాపించి ఉత్తమ కవితా సంపుటాలకు బహుమతులు ఇచ్చి యువకవుల కవితా సంపుటాలకు పీఠికలు రాసి, కవిసమ్మేళనాలు నిర్వహించి వచన కవిత్వం స్థిరపడడానికి విశేష కృషి చేశారని ద్వానా శాస్త్రి తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలో తెలిపారు. అందుకే వచన కవిత్వం అనగానే కుందుర్తి వారు గుర్తుకు వస్తారు.

నేడు వచన కవిత్వం వివిధ భావనలతో, శిల్పంతో, శైలితో మార్పులు పొందుతూ మినీకవిత్వం, దీర్ఘకవిత్వం, హైకూలు, నానీలు, రుబాయిలు, గజల్స్ వంటి విభిన్న రీతిలో ప్రపంచవ్యాప్తంగా ప్రచారం పొందింది.

"పాతకాలం పద్యమైతే

వర్తమానం వచనగేయం" – అని ధైర్యంగా ఎలుగెత్తారు వచనకవితాచార్యులు కుందుర్తి.

"వచనకవితా విచారణలో ఉరిశిక్షపడ్డ

మొదటి ముద్దాయిని నేను

అలనాటి కవితా లతాంగిని హత్య చేశాను

అలంకార ఆభరణాలు అపహరించాను

అన్నీ ఒప్పేసుకున్నాను". అంటూ సగర్వంగా గొంతెత్తి వచనకవిత్వాన్ని ఉద్యమంగా సాగించి "వచనకవితా పితామహుడు"గా కీర్తి పొందారు కుందుర్తి ఆంజనేయులుగారు. ముఖ్యంగా వచనకవిత్వం సామాన్య ప్రజలకు చేరువచేయడానికి ఎంతగానో కృషి చేశారు.త సమకాలీన సమాజాన్ని చిత్రించుటలో సామాన్య జనులకు అర్థం అయ్యే రీతిలో వచనకవిత్వం విజయం సాధించగలదని గట్టిగా నమ్మారు.

"నేను గేయాన్ని

ప్రజలగుండెల్లో యింకా మాయని గాయాన్ని

మృతవీరుల ధ్యేయాన్ని

స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలకు ఉపమేయాన్ని

ఛందస్సు పరిశ్రమకు ఆపేసిన ప్రభుత్వ సహాయాన్ని

సమతా సమాజ సాధనకు ప్రజాబలం చెప్పిన ఉపాయాన్ని

జాతికి అవినీతికి జరిగే సంఘర్షణ సముదాయాన్ని" అంటూ ప్రజల హృదయాలకు చేరువ కాగలిగినారు. అస్తవ్యస్తం అవుతున్న వ్యవస్థని ఎదురించారు. వాస్తవిక సమాజాన్ని ఉదహరించారు. సామాజిక ప్రయోజనాన్ని, జనచైతన్యాన్ని కలిగించే విధంగా వీరి కవిత్వం సాగుతుందనవచ్చు.

నేడు కవిత్వమంటే వచన కవిత్వంగా మారిపోయింది. ఎన్నో రకాల శైలీ విన్యాసాలతో, భావజాలాలతో వచనకవిత్వం భిన్న ఉద్యమాలకు ప్రాణం పోసింది. అభ్యుదయ, దిగంబర, విప్లవ, స్త్రీవాద, దళితవాద, మైనారిటీ మొదలైన వాదాలకు ఆధారమయింది.

"హృదయం ఎలా కంపిస్తే ఆకంపనకి మాటల రూపాన్ని యివ్వడం అతనికే తెలుసు. మాటల్ని కత్తులూ, యీటెలూ, మంటలుగా మార్చటం అతనికే చాతనవును".

కృష్ణశాస్త్రి తన బాధని అందరిలోనూ పలికిస్తే, శ్రీశ్రీ అందరి బాధనూ తనలో పలికిస్తాడు.

కృష్ణశాస్త్రి బాధ ప్రపంచానికి బాధ. ప్రపంచ బాధ అంతా శ్రీశ్రీ బాధ అని చెలంగారు "మహాప్రస్థానం" 'యోగ్యతాపత్రం'లో అన్నారు.

ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యంలో అభ్యుదయ కవిత్వం "మహాప్రస్థానం" సృష్టికర్త శ్రీశ్రీ. కొన్ని దశాబ్దాలకాలం నుండి నేటికీ ఆయన కవిత్వమార్గం నడుస్తూనే ఉంది. శ్రీశ్రీ గారు అభ్యుదయ కవిత్వం, కథలు, నాటికలు, వ్యాసాలు, సినీగేయాలు ఇలా ఎన్నో రాశారు. అయినా శ్రీశ్రీ గారంటే వెంటనే గుర్తుకు వచ్చేది మహాప్రస్థానం. అందుకే శ్రీశ్రీ గారంటే మహాప్రస్థానం, మహాప్రస్థానం అంటే శ్రీశ్రీగా నిలిచిపోయింది.

శ్రీశ్రీ గారి రచనలు మహాప్రస్థానం, ఖడ్గసృష్టి, మరోప్రస్థానం, సిప్రాలి, మరోప్రపంచం, చరమరాత్రి, చైనాయానం, అనంతం, వ్యాసాలు, గేయాలు, రివ్యూలు మొదలైనవన్నీ సమసమాజ నిర్మాణం ధ్యేయంగా సాగినవే. ముఖ్యంగా మహాప్రస్థానంలో మహాప్రస్థానం నుంచి జగన్నాథుని రథచక్రాలు వరకూ 40 ఖండికలు వచనంలో సాగినవే ఉన్నాయి. ఇందులో ఖండికలు అభ్యుదయ కోణాన్ని బాగా ఆవిష్కరించాయి.

మరో ప్రపంచం... మరో ప్రపంచం
మరో ప్రపంచం పిలిచింది !
పదండి ముందుకు... పదండి త్రోసుకు !
పోదాం పోదాం పైపైకి ! – అంటూ ప్రారంభించి,
త్రాచులవలెనూ ! రేచుల వలెనూ
ధనంజయునిలా సాగండి !
కనపడలేదా మరో ప్రపంచపు
అగ్ని కిరీటపు దగదగలు,
ఎర్రబావుటా నిగనిగలు
హేమ జ్వాలల భుగభుగలు ? అని పెల్లుబికిన అభ్యుదయంతో ముగిస్తారు శ్రీశ్రీ. మహాప్రస్థానంలోని గేయ ఖండికల ద్వారా శ్రామికులు, అణగారిన బడుగు, బలహీన వర్గాలు, ఇలా ఒకరేమిటి వెనుకబాటుకు గురైన ప్రజానీకాన్ని తమ కవిత్వంతో అభ్యుదయంవైపు నడిపించారు శ్రీశ్రీ.

వచన కవితా ప్రక్రియను పరిపుష్టం చేసిన కొద్దిమంది కవులలో 'తిలక్'కు ప్రత్యేకత ఉంది. వచన గేయం రచనలో తిలక్ చూపిన శైలి, మార్గం చాలా మందికి దారి చూపింది. సామాజిక ప్రయోజనం ధ్యేయంగా చైతన్యవంతమైన దృక్పథంతో, అభ్యుదయ భావావేశంతో రాసినవిగా ఆయన కవితలు దర్శనమిస్తాయి. 'పిలుపు' అనే కవితలో–

"దరిద్రుని నోరులేని కడుపు
తెరుచుకొన్న నాలుక బూడిదలో వ్రాసుకొన్న మాటలు"
"కాలం విరిగిన బండి చక్రంలా కదలలేక పడిపోతే
మొండిచేతుల మానవత్వం తెల్లబోయిన దీనదృశ్యం"
మీరెపుడైనా చూశారా
కన్నీరైనా విడిచారా – అంటూ అభ్యుదయ ఆవేశంతో మానవీయతను వ్యక్తపరుస్తారు. ఒకవైపు అనుభూతివాద చైతన్యం, మరోవైపు సమసమాజాన్ని కాంక్షిస్తూ, మానవాభ్యుదయం కోసం అలమటించే మానవతావాదం తిలక్‌లో కన్పిస్తుంది. 'వసుధైక గీతం'లో

"సంకుచితమైన జాతి మతాల సరిహద్దుల్ని చెరిపివేస్తున్నాను చూడు
అకుంఠితమైన మానవీయ పతాకతను ఎగుర వేస్తున్నాను చూడు" అంటూ తన కవిత్వం ద్వారా మార్గనిర్దేశం చేస్తాడు. అలాగే "నా అక్షరాలు కన్నీటి జడులలో తడిసే దయాపారావతాలు"; "నా అక్షరాలు ప్రజాశక్తుల వహించే విజయ ఐరావతాలు; నా అక్షరాలు వెన్నెలలో ఆడుకునే అందమయిన ఆడపిల్లలు" అని తిలక్ చాటుకున్నాడు.

డా. సి.నారాయణ రెడ్డి గారికి ప్రతిష్ఠాత్మకమైన సాహితీ పురస్కారం అందించిన వచన కావ్యం 'విశ్వంభర'. ఈ ఆధునిక మహా కావ్యానికి 1988 లో జ్ఞానపీఠ పురస్కారం దక్కింది. జాతి, కులం, మతం, కాలం వీటన్నిటికీ అతీతంగా మనిషి రూపాన్నే ఈ కావ్యంలో చిత్రించారు. మానవుడి ఆవిర్భావం గురించి, మానవ వికాస క్రమ వైభవాన్ని, మనిషికి ప్రకృతి, లలిత కళల్ని 'మనసు'ను, మనిషి వైజ్ఞానిక ప్రగతి, మనిషిలోని అరిషడ్వర్గాలు, సామ్యవాదం, సత్యాగ్రహం, స్వాతంత్ర్య సంగ్రామం గురించి ఇలా ఎన్నింటినో చెబుతూ, ఆత్మ విశ్వాసం నింపుతూ ముగించారు. విశ్వంభరలో మానవ ఇతిహాసానికి శ్రీకారం చుట్టారు. సినారెగారు తమ భావాల్ని ప్రతీకలు ద్వారా మానవ ఇతిహాసాన్ని మన కళ్ళెదుట సాక్షాత్కరింపజేశారు. విశ్వంభరలోని విషయం సర్వకాలీనమైనది.

నేను పుట్టక ముందే నెత్తిమీద నీలితెర
కాళ్ళ క్రింద ధూళిపొర
చివరికి విస్తరించాడు మనిషి
విశ్వాసాన్ని ఆత్మీకరించుకుని
ఆవరించాడు మనిషి
అంబరాన్ని పిడికిలించుకుని... ఇందులో 'నేను' శబ్దం మనిషికి సంకేతం.

విశ్వ విజేతలను ప్రతీకలుగా తీసుకుని దురాశ మనిషిని వినాశనం, పతనం దిశగా ఎలా? అడుగులు వేయిస్తుందో వివరించారు.

ఏమిటి ? ... సాధించిందేమిటి ?
నర రుధిరంలో ... ఎరుపెక్కిన చీకటి
ఈ చీకటి వెలుగౌతుందా ? ... ఈ హింస గెలుపౌతుందా ? అంటూ ప్రశ్నిస్తు....
కుత్తుకలను నరికితే కాదు ... గుండెలను కలిపితే గెలుపు
వినాశనం జరిగితే కాదు ... వివేకం పెరిగితే గెలుపు – అని విజయానికి నిజమైన పరిభాషను చెప్పారు.
విజేతగా నిలవాలంటే
విశ్వాన్ని భస్మం చేయాలా ?
ధరాలోభం తీరాలంటే
నర రుధిరమే కావాలా ?
వేయి తోటలు నరికిన చేయి
పూయిస్తుందా ఒక పూవును ?

మనిషిలో పుట్టిన కాంక్ష, ఆశ, ఆశ, లోభం, ద్రోహం, ధన దాహం, కీర్తి దాహం మనుషుల్ని ఎంత ప్రమాదకరంగా మారుస్తుందో తెలియజేశారు.

ఆచార్య జి.వి.సుబ్రహ్మణ్యం గారు, "ఇతిహాస గౌరవాన్నీ, క్లాసిక్ ప్రమాణాన్ని సాధించిన కావ్యం విశ్వంభర. దీనినే ప్రక్రియా పరంగా తేటపడేటట్లు 'ఆధునిక ఇతిహాస కావ్య'మని నేను వ్యవహరిస్తున్నా"నన్నారు.

సుబ్బారావు పాణిగ్రాహిగారు ప్రజా ఉద్యమ పోరాటాల్లో చెప్పిన కవిత్వం మన గుండెల్లో ప్రతిధ్వనిస్తూనే ఉంటుంది. సుబ్బారావు పాణిగ్రహి 'కళలు కవిత్వం'లో 22 కవితా ఖండికలున్నాయి. "ఈ పాలన మనకెందుకు కవిత్వం" కవితా ఖండికలో పేదవారికష్టాలను చెబుతూ –

పేదల కష్టం తీర్చగాలేని
ఈ పాలన మనకెందుకు
చావోరేవో తేల్చుకుందాం
ఆలోచన వేరెందుకు – అని ప్రజలలో స్ఫూర్తి రగిలిస్తూ సమాజంలో పేదవారి కష్టసుఖాలను పట్టించుకోని ఈ పాలన మనకెందుకు? చావోరేవో తేల్చుకుందాం రండి అంటారు.

"ఎరుపు" కవితా ఖండికలో –

"ఎరుపు అంటే కొందరికి భయం భయం
పసిపిల్లలే వారికంటే నయం నయం" అంటూ ఎరుపులోనే పోరాడే శక్తి ఉందని శ్రమ జీవుల హక్కులకై ఎలుగెత్తి పోరాడే ఒక అరుపుందని అద్భుతంగా, విప్లవాత్మకంగా రచించారు.

ఆరుద్రగా పేరుగాంచిన భాగవతుల సదాశివ శంకరశాస్త్రి గారు నవ్యకవిత్వ ధోరణితో అభ్యుదయవాదిగా, ప్రయోగవాదిగా నిలిచారు. ఆరుద్రగారి 'త్వమేవాహం'లో –

"మనమానవ సమాజమొక పూరావిప్పారిన పుష్పం

అట్టడుగున పరిశ్రమించే జనావళి

మనకందరికీ రక్షక పత్రావళి

కడుపుమంట సైరింపని శాఖ

కీటకాల నాకర్షించే పతాక" – అంటూ 'వేదనా శకలం'లో శ్రామిక వర్గాన్ని, పెట్టుబడిదారీ సమాజాన్ని వృక్షశాస్త్ర పరిజ్ఞానంతో తెలియజేస్తాడు.

"నగరం నిన్ను ఆహ్వానిస్తుంది. నగరం నిన్ను ఉంచుకుంటుంది.

మందు పెట్టి దక్కించుకునే పెళ్ళాల మాదిరిగా నిన్ను కామిస్తుంది" అని 'సినీవాలి'లో కొత్తతరహా ఆలోచనలతో మనల్ని జాగృత పరుస్తారు.

ఆరుద్రగారు 1964లో 'కూనలమ్మ పదాలు' ద్వారా సామాజిక, రాజకీయ, హాస్య, నీతి అంశాలను అదిక్షేపంగా, చమత్కారవంతంగా రచించారు.

"పాత సీసాలందు

నూతనత్వపుమందు

నింపితే ఏమందు

ఓ కూనలమ్మ" అని చక్కటి పదబంధాలతో చమత్కారంగా రాశారు.

అదేవిధంగా 'నీటి గడియారం'లో "నువ్వు ఎక్కదలచుకొన్న రైలు ఎప్పుడూ జీవితకాలం లేటు" అన్న మాటలు నేటికీ చాలా సంర్భాలలో ఒక సూక్తిగా వాడబడడం జరుగుతోంది.

ప్రతీకాత్మకంగా పదాలను మార్మికంగా ప్రయోగించి విప్లవాత్మక కవిత్వాన్ని చెప్పడంలో శేషేంద్రవర్మగారి కవితాశైలి చాలా గొప్పగా ఉంటుంది. 1974లో వచ్చిన 'మండేసూర్యుడు' కవితా సంపుటి శేషేంద్రగారికి మంచి కీర్తిని తెచ్చింది. సమకాలీన సామాజిక దృక్పథాన్ని, చైతన్యాన్ని ప్రతీకాత్మకంగా అద్భుతంగా ఇందులో మలిచారు.

"ఆకాశం నుంచి తెగి సూర్యుడు

నెత్తురు టేరుల్లో పడ్డాడు"

"శ్రమజీవులలోనికి ఒక నూతన సూర్యుడ్ని వాగ్దానం చేశావు" – అని శ్రమశక్తికి నిదర్శనం సూర్యుడు అని ప్రతీకాత్మంగా రాశారు.

"లేస్తోంది ఉషఃకాంతుల్లోంచి ఒక హస్తం

ఆ హస్తం కాలం అనే నిరంతరం శ్రామికుడి సమస్తం

మనిషి పొలాల్లో ప్రవహించే చెమటలో రక్తంలో మునిగిలేస్తోంది

దూరదూరాలకు సిందూరకాంతులు చిందుతూ వుంది" – అంటూ శ్రామికులు, పీడితులు ఎదుర్కొంటున్న శ్రమ, ఆర్థిక దోపిడిలపై విప్లవశంఖం పూరించారు "నా దేశం – నా ప్రజలు"లో.

అందుకే "విశ్వనాథ శ్రీశ్రీల లాగా సమకాలీన తెలుగు సాహిత్యంలో నిస్సంశయంగా శేషేంద్ర శర్మ జీనియస్. మండే సూర్యుడిగా పిడికి లెత్తినప్పటి నుంచీ తెలుగులో వచనకవిత్వం శేషన్ మార్కు భావచిత్రాల పట్టుశాలువా కప్పుకోవటం నేర్చుకుంది.

అభివ్యక్తి శిల్పంతో వేడివెన్నెలలు వెదజల్లటం ప్రారంభించింది. రాజకీయం వెంటబడి అనుసరిస్తున్న కవితకు బ్రతుకు మార్చి, జీవితాన్నంతా తన వెంట నడుపుకోగలిగిన శక్తిగా దానిని మలిచి శిల్పశంఖాన్ని పూరింపజేశాడు" – అని జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యంగారన్నారు.

"శేషేన్ శేషేన్

నీ పోయెమ్స్ చూసేన్

పసందు చేసేన్...

నీది మంచి పద్యమా

లేక ఫ్రెంచి మద్యమా..." అని శ్రీశ్రీగారు శేషేంద్రగారి కవిత్వ ప్రతిభకు పరవశించి ప్రశంసించారు.

ఈ విధంగా ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యంలో 'వచన కవిత్వం' విస్తృతి పెరిగి ఎందరో మహనీయుల చేతుల్లో అద్భుతంగా రూపుదాల్చుకుంది. నాటి నుండి నేటికీ మరెన్నో ధోరణులతో, వాదాలతో, శైలీ విన్యాపాలతో ముందుకుసాగుతోంది. నేడు యువకవులకు కూడా సమకాలీన సామాజిక సమస్యలను ప్రతిబింబించడంలోనూ, నవ్యకవితా వస్తు స్వీకరణలోనూ వచన కవిత్వం బాగా ఉపయోగపడుతుంది.

ఆధారగ్రంథాలు :

1. మహాప్రస్థానం – శ్రీశ్రీ, విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, 2012
2. అమృతం కురిసిన రాత్రి – బాలగంగాధర తిలక్, విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, 2011
3. విశ్వంభర – డా. సి.నారాయణ రెడ్డి, విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, 2012
4. తెలుగు సాహిత్య చరిత్ర – ద్వా.నా. శాస్త్రి–ప్రగతి పబ్లిషర్స్, హైదరాబాద్, 2008.
5. శేషేంద్ర కవిత్వానుశీలనం – పెన్నా శివరామకృష్ణ
6. కళలు–కవిత్వం – సుబ్బారావు పాణిగ్రహి, విప్లవ రచయితల సంఘం – విశాఖపట్నం, 2004.